

ACC. NR. M. 12688: 1-5.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Nils-Arvid Bringéus
Härad: N. Åsbo Adress: Örkelljunga
Socken: Örkelljunga Berättat av: tunnbindare Johan Bengtsson
Uppteckningsår: 1952 Född år 1890 i Hishult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tillverkning av laggkärl: s. 1-4.

Tillverkning av trädgårdsmöbler: s. 3-4.

Om snapphanar: s. 5.

ACC. N:R M. 12688:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sagesmannen är från Hishults sn i Halland, där "böckeriet" var en mycket utbredd binäring. "Varje bonde var antingen korgmakare eller laggkärismakare. Far och farfar och farfarsfar hade yrket vid sidan om och nu har jag också en av mina söner hos mig som laggkärismakare. Förr var det mest på höst och vinter som man sysslade med laggkärilstillverkning. På vår och sommar hade man jordbruket att sköta. Men att leva på enbart jordbruket gick ej. Jag började göra laggkäril som tioåring. Virekt köptes i Hylte nära Markaryd. Det var fur, som de högg i skogen och kapades i längder om 20 - 35 cm beroende på kvistarna. Sedan höggs av kubbarna stav med bredyx och jämnades. Den torkades över utläggaren inne i stugan på torkställningar i ca. 14 dagar. - När staven var torr bearbetades den med "Oxhyvel" invändigt och med skrubbhyvel och släthyvel utvändigt. Tjockleken på staven var $1\frac{1}{2}$ cm på minsta tjockleksstället. Falsen sågades förr för hand och för stavens kanter användes strykhhyvel. Hyveln fastsattes upp och ner i en hyvelbänk, och man höll staven lös i handen då man hyvlade. Bottarna sattes ihop medels dymling. Man borrade hål med borrh och insatte träpinnar i hålen. Sedan hopsättningen skett jämnades botten och liksom ovankanten med ritsmått för att den skulle bli jämn. Den jämnades med bandkniv. - Förr användes träband, av hassel som klövs i mitten. Men för 50 år sedan började man med järn-

ACC. NR M. 42688: 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

band. De första banden var sådana som de hade fått då de importerade bomullsbalar. Resekörarna hämtade hem sådana från städerna. Det var i slutet av 1800-talet, från Hälsingborg och Landskrona, dit de mest körde. Galvaniserat bandjárn kom i början av 1900-talet. Det kom och kommer alltjämt i stora ringar på 50 kg. Det tillverkast visst i Belgien och Tyskland. Banden fixeras med bandhakar. Då banden påsättes tar man mått på omkretsen och klipper av det varefter man töjer det i ena kanten för att det skall sluta till den något koniska ytan. Det nitas sedan ihop och drives på med ett drivjärn. Då detta är gjort skall kärlet putsas invändigt med en liten hyvel som kallas "pluttehyvel". Sedan fasas bottenkanten av med en krokkniv.

Det första en laggekärlsmakare fick börja att göra var byttor. Det fick man lära upp sig på. Sedan fick man också göra baljor, saltkar och bykekar. De färdiga varorna köptes upp av resekörarna, som var borta en vecka eller fjorton dagar. Min far kände själv när han var ung. De brukade (resekörarna) taga med sig laggekärl av alla sorter. En del betalade kontant, andra när de var sålda. I Bjäre härad såldes mycket laggekärl, likaledes i städerna Lund, Landskrona, Hälsingborg. Men de körde även omkring på landsbygden från hus till hus och på marknaderna. Ett lass bestod av 12 saltekar, d. v. s. tre sätter om fyra st. Mer kunde de ej lässa, utom möjligen lite småbaljor

ACC. N:R M. 12688:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jag började 1919 tillverka laggkärl i Örkel-ljunga. Jag arbetade då för Edvin Svensson, och höll på till 1931, då jag satte upp för egen räkning. Edvin Svenssons far var den s.k. Böckareantonen. Han var den ende som tillverkade laggkärl här ~~ixxxxxxxxx~~ förr. Men i Boalt i Hishults sn var flera stycken. De tre gamle var Carl Påls-son, Johan Petter Svensson och Martin Svensson. De körde också re-sor. Alltjämt förekommer laggkärlstillverkning i Boalt ~~xxxxxxxx~~, av Daniel Svensson, Martånsson och Alvar Andersson. Men tillverk-ningen drives numera maskinellt. - Böckare-Antonens drev helt för hand, men hans son Edvin Svensson började 1919 sätta upp lite ma-skiner. De första maskinerna var en rikthyvel för att hyvla staven, cirkelsåg och bandsåg. Den första bandsågen fick man dra för hand, men jag föredrog då att såga för hand. 1917 inlades lyset i Örkel-ljunga. Edvin Svenssons verkstad övertogs 1935-36 av Valter Bengts-son, som alljämt jänte sagesmannen bedriver laggkärlstillverkning. Bengtsson har en man till hjälp. - De har emellertid ungefär se-dan 1936 brevid laggkärlstillverkningen även sysslat med till-verkning av trädgårdsmöbler. Anledningen härtill var att laggkärl ej kan avyttras ~~imsamma~~ mängd numera som förr. Under tiden efter jul till midsommar tillverkas numera hos ~~ixxxxx~~ sagesmannen träd-gårdsmöbler.

ACC. N:R M. 12688:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Avsättningen av laggkärlden sker numera genom de s.k. slöjdhandlarna, som kommer hit och köper upp. Förr var det s.k. raisekörare som kom och köpte. Den siste raiseköraren var Fritz Kristiansson i Vemmentorp. Olof på Skogen hette en annan, som körde till in på 30-talet. Sagesmannen har endast en partiaffärskund, resen säljes av slöjdhandlare - Tillverkningen av bykor är numera endast ca. 30 - 40 per år. Saltkar göres än, men sedan de börjar frysa ner köttet behövs ej saltkar. Men under kriget var det högkonjunktur och vi kunde ej tillverka så många som efterfrågades. - Försäljningen av trädgårdsmöbler varierar i hög grad beroende på väderleken. I år har det varit en regnig sommar och därför ej stor efterfrågan. Sagesmannen nämner att han förr även tillverkat laggade badkar. Mallarna till denna tillverkning finns än kvar på verkstaden. De har i enstaka fall tillverkats ända fram till 1945 - 46.

"I all min tid har de spått att detta yrket skulle ta slut, men det har det ej gjort ännu" säger sagesmannen. Men om den rostfria plåten kunde bli lika billig som den galvaniserade skulle det bli slut.

/om sagesmannen kan vidare antecknas att han åren 1910 -16 vistades i USA som byggnadssnickare/.

ACC. N:R **M. 12688:5.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om snapphanar. "Kaptenshålan" kallade de en liten skyttegrav på Johan Bengtssons ställe på Skogen. Vägen gick förr alldeles intill. En gång kom det här till träffning mellan snapphanarna och svenskarna. Några svenska soldater låg i bakhåll då snapphanarna kom tågande. Men en kapten stupade för svenskarna. Därför fick platsen namnet Kaptenshålan. Det berättades av reseköraren Olof på Skogen, som hört det berättas av sina föräldrar.